

ŽIEMOS KARAS

Suomijos maršalas
K. G. Manerheimas

Šie metai Suomijos Respublikai jubiliejiniai – gruodžio 6 d. sukaks 90 metų, kai šalies Parlamentas paskelbė nepriklausomybę. Nuo tos dienos iki šiol suomių tauta išsaugojo laisvę, garbę ir orumą. XX a. Suomijos nepriklausomybei teko atlaikyti bent du sunkius išbandymus: karą su bolševikais 1917–1918 m. ir lemtingąjį Žiemos karą su Sovietų Sąjunga (nuo 1939 lapkričio 30 d. iki 1940 m. kovo 13 d.).

Molotovo ir Ribentropo paktas Suomiją buvo pasmerkęs tokiam pat likimui kaip ir Lietuvą, Latviją, Estiją. Visų šių šalių prijungimo prie stalininės Rusijos scenarijus buvo panašus: trenkti ultimatumais ir brutaliu jėgos demonstravimu, dviem etapais įvedus kariuomenę okupuoti šalį, suformuoti marionetinę vyriausybę ir jai padedant suteikti aneksijai teisinį pavaldumą.

Suomijai nepavykus pasiekti kompromiso derybose su Maskva ir nesutikus patenkinti jos teritorinių reikalavimų, SSRS metė prieš Suomiją milijonines Raudonosios Armijos pajėgas ir gausybę karo technikos. Agresorius planavo žygį į Suomiją visu frontu nuo Baltijos jūros iki

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos bičiulių klubas ir Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka kovo 13 d. pakvietė į parodą „Žiemos karas“. Šios parodos, parengtos didelio Lietuvos bičiulio, aktyvaus visuomenės, kultūros, meno veikėjo suomio Kari K. Laurla (1943–2006) sumanymu, eksponatai mums primena sudėtingus Europos tautų istorijos vingius, turėjusius lemiamos reikšmės ir Baltijos šalims. Deja, nespėjęs atlikti nė pusės sumanyto darbo, Kari K. Laurla mirė. Krašto apsaugos bičiulių klubas, pagerbdamas jo atminimą, šią parodą surengė savo jėgomis.

Šiaurės Ledjūrio pergalingai užbaigti per 3 savaites. Į puolančios armijos sudėtį buvo iššyk įjungti orkestrai pergalės paradams sostinėje Helsinkyje ir kituose miestuose.

Parodoje eksponuojami dokumentai, to meto spaudos kopijos, fotografijos ir žiupsnelis karo reklivijų liudija Žiemos karo tikrąją esmę.

Manerheimo linija

Suomijos karą su Sovietų Sąjunga išprovokavo Molotovo ir Ribentropo paktas, pagal kurį Suomija turėjo atitekti Sovietų Sąjungai. Formalus pretekstas – suomių įvykdytas artilerinis rusų kariuomenės dalinių apšaudymas. (Vėlesni duomenys rodo, kad tą apšaudymą įvykdė pati sovietinė kariuomenė).

Skirtingai nuo daugelio Vakarų šalių, Suomija nebandė tobulinti XIX a. pabaigos – XX a. pradžios tranšėjinio karo metodų. Suomijos pastatyta Manerheimo linija buvo orientuota ne į stabilią fronto liniją, o į mobilius veiksmus, kai priešui leidžiama užimti teritoriją, o paskui jis sunaikinamas, naudojant mobilius padalinius ir užmaskuotus dotus. Manerheimo linijos dotai buvo slepiami už kalvų, šaudymo kryptys buvo nukreipiamos paraleliai fronto linijai arba netgi šiek tiek į Suomijos teritorijos gilumą, todėl rusų vykdyti artilerijos antpuoliai būdavo neefektyvūs. Dar labiau karo eigą pakeitė suomių naudoti ginklai: apginklavusi karių pistoletais kulkosvaidžiais, Suomija karių efektyvumą artimojoje kovoje padidino keleriopai, o suomių dalinių mobilumas ir naktinės operacijos sovietų kariuomenei atnešdavo didžiulius nuostolius. Sovietinių tankų puolimus efektyviai sustabdydavo itin mobilūs suomių tankų daliniai. Penkis mėnesius gerai parengti suomių kariai nepraleido įsibrovėlių sovietų. Per pirmuosius mėnesius jie skerste skerdė sovietus, nesumaniai šturmuo-

jančius Manerheimo liniją. Svarbiausia šiame kare tai, kad sovietų politika buvo pasmerkta kaip įžūliai agresyvi. Kai SSRS buvo išvyta iš Tautų Sąjungos, Vakarų šalys galiūnės nebegalėjo apsimitinėti vertindamos Stalino Rusijos imperinius veiksmus ir užmačius. Pavasarį, kai Raudonoji Armija ruošėsi didžiulio masto puolimui, Didžiosios Britanijos vyriausybė buvo priversta apsvarstyti Suomijos prašymą padėti ir siųsti ginkluotės bei šaudmenų per Narviką ir Laplandijos geležinkeliumi. Netgi planuota bombarduoti Baku naftos gręžinius už tai, kad sovietai teikė Vokietijai žaliavas. Britų bombonešių, ant kurių buvo nupiešti Suomijos ginkluotųjų oro pajėgų ženklai, eskadrilės laukė pasiruošusios, kai žinia apie Suomijos ir Sovietų Sąjungos sutartį išgelbėjo Londoną nuo šios dilemos. Suomija turėjo likti nepriklausoma ir neutrali, bet buvo priversta atiduoti nemažą dalį rytinės teritorijos Karelijoje.

Sovietų Sąjunga šiame kare panaudojo 450 tūkstančių žmonių, o Suomija buvo mobilizavusi vos 160 tūkstančių. Karo metu Suomija prarado didelę dalį teritorijos, tačiau įstengė išsaugoti nepriklausomybę ir parodė pasauliui, kad efektyviai organizuota kariuomenė gali pasipriešinti netgi stipresnėms priešo pajėgoms. Kaip manoma, efektyvus suomių pasipriešinimas įtikino Adolfą Hitlerį, kad Vokietija gali nugalėti Sovietų Sąjungą.

Žiemos karas baigėsi taikos sutarties pasirašymu 1940 m. kovo 13 d. Legendinis maršalas Karlas Gustavas Manerheimas, kuris vadovavo šiam karui su Rusija, pasibaigus karui, pasirašė įspūdingą įsakymą: „... Šlovingosios suomių armijos kariai! Tarp mūsų šalies ir Sovietų Rusijos pasirašyta taika, niūri taika, atidavusi sovietams beveik visus kovos laukus, aplaistytus jūsų krauju vardan visko, kas jums šventa ir brangu. Jūs nenorėjote kariauti. Jūs mylėjote taiką, darbą, pažangą, bet jums primetė karą. Kovodami jūs atlikote žygdarbius, kurie amžiais švytės istorijos metraščiuose. Daugiau kaip penkiolika tūkstančių išėjusių į karą jau nebegrįš į gimtuosius namus, labai daug jūsų tapo invalidais. Bet ir jūs smogėte priešui juntamus smūgius, ir jeigu dabar du šimtai tūkstančių jūsų priešų rado ramybę po ledais arba įbedė užgesusius žvilgsnius į mūsų žvaigždėtą dangų, tai jūsų kaltės čia nėra. Jūs jiems neįjutėte neapykantos, jūs jiems nelinkėjote bloga – jūs tik laikėtės žiauraus karo įstatymo: nukauti priešą arba žūti pačiam. /.../ Nors kovėtės drąsiai ir pasiaukojamai, vyriausybė, esant sunkioms sąlygoms, kurios yra visiškai paaiškinamos, buvo priversta sudaryti taiką. /.../ Ateis laikas – ir bus parašyta šio karo istorija. Pasaulis turi sužinoti apie jūsų žygdarbius...“

Apsilankęs parodos atidaryme Krašto apsau-

Suomijos karių puolimas Laponie raj. 1940 m. vasario 21 d.

gos ministro patarėjas plk. Jonas Gečas padėjo parodos organizatoriams už puikiai atliktą darbą. Mūsų sostinėje tokio turinio ir profilio parodos nėra dažnas reiškinys. Vertindamas Suomijos Žiemos karą, pulkininkas J. Gečas pasakė: „... Nesu istorikas, nei šio karo analitikas. Galiu išsakyti tik savo subjektyvią nuomonę. Manau, Suomijos vyriausybės priimtas sprendimas pasipriešinti Stalino ultimatumui nepaisant prieštaringos politinės konjunktūros, kuri tuo metu buvo paplitusi tiek Rytuose, tiek Vakaruose, buvo teisingas. Šitas karas buvo naujoviškas. Suomiai atsisakė artilerijos, sunkiųjų ginklų, atsisakė apkasų, kaip buvo priimta Pirmojo pasaulinio karo praktikoje. Tai buvo mobilios, taktiškai ir strategiškai suformuotos kariuomenės veiksmai. Suomiai kovojo didvyriškai. Jie karą baigė kaip savo Tautos didvyriai.“

Parengė Juozas Pocius
Autoriaus nuotraukos